

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑ คู่มือหลักสูตร

ชั้นเปรียญธรรม ๘ ประโยค (ป.ธ.๘) วิชาแปลมคธเป็นไทย

ชั้นเปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) วิชาแปลไทยเป็นมคธ

โครงการพัฒนาหนังสือประกอบการศึกษาพระปริยัติธรรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการ : พระศรีศาสนบัณฑิต, รศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง
พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ : รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

ผู้แปล : นายสุชญา ศิริธัญญาร

ออกแบบปก : นายพิจิตร พรหมลี

จัดรูปเล่ม : นายสมบุรณ์ เฟ่งพิศ

พิสูจน์อักษร : นายสุภฐาน สุดาจันทร์ นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำง
นางสาวสุจิตรา ชวตรรัมย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤศจิกายน ๒๕๖๒

จำนวนพิมพ์ : ๕๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ISBN ***-***-***-***-*

จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๕๕๘
โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘-๕๕๕

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการพัฒนาหนังสือประกอบการศึกษา พระปริยัติธรรม ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนา ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

โครงการนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของท่านผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ช่วยกันพัฒนาหนังสือคู่มือประกอบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตั้งแต่หลักสูตรชั้นประโยค ๑-๒ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค ให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของพระภิกษุสามเณร ตลอดถึงผู้สนใจ

“คัมภีร์วิสุทธิมรรค” เป็นคัมภีร์ภาคภาษาบาลี ที่ท่านพระพุทโธไสยาจารย์ ได้ถอดถ่ายสารัตถะจากพระไตรปิฎก ซึ่งบรรจุข้อความถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ มาเรียบเรียงปรุงแต่งชำระเรียบร้อยแล้วโดยย่อสั้น แต่มีข้อความล้วนเป็นสาระสำคัญเพียง ๒๓ นิเทศ กล่าวคือ พระวินัยปิฎก มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยใจความ ได้แก่ศีล อยู่ใน ๒ นิเทศ คือศีลนิเทศ และธุดงค์นิเทศ พระสุตตันตปิฎก มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยใจความ ได้แก่ สมาธิ อยู่ใน ๑๑ นิเทศ ตั้งแต่ นิเทศที่ ๓ ถึง ๑๓ ได้แก่ (๓) กัมมัฏฐานคหณนิเทศ (๔) ปฐวีกสิณนิเทศ (๕) เสสกกสิณนิเทศ (๖) อสุภกัมมัฏฐานนิเทศ (๗) ฉอนุสสตินิเทศ (๘) อนุสสติกัมมัฏฐานนิเทศ (๙) พรหมวิหารนิเทศ (๑๐) อารูปนิเทศ (๑๑) สมาธินิเทศ (๑๒) อิทธิวิชฌนิเทศ (๑๓) อภิญญานิเทศ และพระอภิธรรมปิฎก มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยใจความก็ได้แก่ ปัญญา อยู่ใน ๙ นิเทศ ตั้งแต่ นิเทศที่ ๑๔ ถึง ๒๒ ได้แก่ (๑๔) ชันธนิเทศ (๑๕) आयตนาตุนิเทศ (๑๖) อินทริยสังจณนิเทศ (๑๗) ปัญญาภูมินิเทศ (๑๘) ทิฐิวินิเทศ (๑๙) กังขาวิตรณวิสุทธิ-นิเทศ (๒๐) มัคคามัคคญาณ-ทัสสนวิสุทธินิเทศ (๒๑) ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธินิเทศ (๒๒) ญาณทัสสนวิสุทธินิเทศ (๒๓) ปัญญาภาวนานิสังสนิเทศ ตั้งแต่ปริจเฉทที่ ๑ ถึง ๒๒ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา นี้แหละจะเรียกว่า แผนกหรือทางสู่พระนิพพาน

เนื้อหาของคู่มือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” เล่มนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นพระไตรปิฎกฉบับย่อ หรือจะเรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนาชนิดที่ย่อมาอย่างครบถ้วน เพราะพระพุทโธไสยาจารย์ ท่านแต่งถอดถ่ายมาจากพระไตรปิฎก ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ อย่างครบถ้วน สามารถที่จะช่วยส่งผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐานให้บรรลุถึงจุดหมายคือพระนิพพาน ได้อย่างแท้จริง

(๔)

พระพุทธโฆสจารย์ได้มุ่งอธิบายถึงหลักการปฏิบัติกัมมฐาน ในพระไตรปิฎก โดยเริ่มจากศีล สมาธิ ปัญญา ดังคำปรารภในคัมภีร์วิสุทธิมรรคภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาค ๑ ตอนหนึ่ง ที่กล่าวไว้ว่า “พระไตรปิฎกทั้งหมดนี้ มีอรรถกถาเฉพาะแต่ละคัมภีร์ แต่ว่าคัมภีร์อรรถกถาทั้งหลายเหล่านั้นในระหว่าง ๑,๐๐๐ ปี ได้สูญหายไปจากชมพูทวีป จนหมดสิ้นไม่สามารถจะใช้อ้างอิงในการรจนาคัมภีร์ได้ ด้วยว่า ในคราวนั้น พระพุทธโฆสจารย์ ผู้เป็นศิษย์ของพระเวทสะ เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งผู้มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี ได้เรียนพระไตรปิฎกจากพระอุปัชฌาย์ของตนจบแล้ว จึงได้รจนาคัมภีร์ ญาโณทัย เสร็จแล้วได้เริ่มรจนาคัมภีร์ อัญญุสาลีนิ ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาของพระอภิธรรมสังคณี และคัมภีร์อรรถกถาพระปริตร แต่ไม่มีคัมภีร์อรรถกถาสำหรับอ้างอิง พระเวทสะผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ จึงแนะนำท่านให้เดินทางไปเรียน และปริวรรตอรรถกถาทั้งหลายที่มีอยู่ในภาษาสีหฬในลังกาทวีปให้กลับมาเป็นภาษามคธ จะได้เป็นประโยชน์ต่อชาวโลก พระพุทธโฆสจารย์จึงเดินทางไปยังลังกาทวีปไปพักยังสำนักของพระสังฆपालเถระ ณ วัดมหาวิหาร เมื่อได้สดับรับฟังและศึกษาอรรถกถาทั้งหมดแล้ว เชื่อมั่นว่าเป็นอรรถกถาที่พระผู้มีพระภาคได้อธิบายไว้ จึงตกลงใจที่จะปริวรรตคัมภีร์อรรถกถาทั้งหมด แต่เมื่อไปขออนุญาตปริวรรตคัมภีร์ จากพระสงฆ์ที่อยู่ในสำนักมหาวิหารแล้วกลับไม่ได้รับอนุญาต โดยทันที เพราะคณะสงฆ์ยังไม่เห็นความสามารถของท่าน จึงขอให้ท่านแสดงความสามารถก่อน โดยการรจนาคัมภีร์ขึ้นมาเล่มหนึ่ง จากข้อความที่คณะสงฆ์กำหนดให้ โดยได้นำคาถาในคัมภีร์สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ซึ่งเป็นคาถาที่พระผู้มีพระภาคตรัสตอบคำถามของเทวดาที่ไปพุลถามว่า

หมูสัตว์ รกชฎทั้งภายใน รกชฎทั้งภายนอก
รุงรังไปด้วยรกชฎ ข้าแต่พระโคตม เพราะเหตุนี้
ข้าพระองค์ จึงขอกราบทูลถามพระพุทธองค์
ใครจะพึงถางรกชฎอันนี้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

นรชน ผู้มีปัญญา เป็นภิกษุ
มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหาร
ตั้งตนไว้ในศีลแล้วทำจิตและปัญญาให้เจริญอยู่
เธอพึงถางรกชฎอันนี้ได้

พระพุทธโฆสจารย์พิจารณาพระคาถานี้แล้ว เห็นว่าพระคาถานี้ประกอบด้วยหลัก คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง จึงตั้งชื่อคัมภีร์ว่า “คัมภีร์

(๖)

การนั่งฉันอาหาร ณ อาสนะเดียว การฉันอาหารเฉพาะในบาตร และการห้ามอาหารที่เขามา ภายหลังเป็นวัตร รุดงค์ที่เกี่ยวข้องเสนาสนะที่อยู่อาศัยมี ๕ อย่าง คือการอยู่ป่าเป็นวัตร อยู่โคนไม้ เป็นวัตร อยู่กลางแจ้งเป็นวัตร อยู่ป่าช้าเป็นวัตร และอยู่เสนาสนะตามที่เขาจัดให้เป็นวัตร และ รุดงค์ที่เกี่ยวข้องความเพียร ๑ อย่างคือเนสัชชีกังคชรุดงค์ ถือการนั่งเป็นวัตร แต่ละประการได้แสดง วิธีการปฏิบัติอย่างเบา อย่างกลาง และอย่างประณีต ทั้งวินิจฉัยโดยความเป็นกุศลและอกุศล ไว้ให้ชัดเจน เพื่อเหมาะแก่ผู้ถือปฏิบัติทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตอันจะเป็นการส่งเสริมศิว ใ้บริสุทธิและเป็นฐานรองรับการเจริญสมถกัมมัฏฐานเป็นลำดับไป

ในการตรวจทานนั้น คณะทำงาน ได้จัดทำคำศัพท์ที่จะอธิบายขึ้นตั้งเป็นภาษาไทย โดยเน้นคำ เพื่อเป็นประโยชน์ในทางสืบค้นของท่านที่สนใจ เช่น คำว่า “ความยุ่ง” นั้น เป็นชื่อ แห่งต้นหาซึ่งมีข่าย ๆ จริงอยู่ ต้นหา นั้นชื่อว่า **ขี้ฏ** (รกขี้ฏ) เพราะมีความหมายว่าเป็นดุงขี้ฏ กล่าวคือข่ายแห่งเรียวหนามของพุ่มไม้เป็นต้น โดยความหมายว่าเกี่ยวประสานไว้ เพราะเกิดขึ้น แล้ว ๆ เล่าๆ ด้วยอำนาจความเป็นไปลุ่มๆ ตอนๆ ในอารมณ์มีรูปเป็นอาทิ ๆ ชื่อว่า “**ต ต โคตม ปุจฉามิ**” ความว่า เพราะเหตุ นั้น ข้าพเจ้าจึงขอลาถามพระองค์ ๆ

การทำเชิงอรรถ ทำตามบาลีต้นฉบับซึ่งมีจำนวนมากโดยอ้างอิง (บาลี) เล่ม/ข้อ/หน้า และ อ้างอิงเป็นภาษาไทย ก็จะใช้ (ไทย) เล่ม/ข้อ/หน้า โดยเปลี่ยนหน้าตามพระไตรปิฎกภาษาไทยและ ยังทำเชิงอรรถเพิ่มเติมในที่ที่เห็นสมควร เพื่อให้ผู้ต้องการสืบค้นสามารถสืบค้นในพระไตรปิฎก ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยและคัมภีร์พระพุทธศาสนา ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย ทั้งภาษาบาลี อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา โดยได้อ้างเล่ม/ข้อ/หน้า ให้สืบค้นได้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ กองวิชาการ ตลอดถึงท่านผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ผู้แปล ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ คณะทำงาน และคณะบรรณาธิการ ที่ช่วย ดำเนินการ จัดทำต้นฉบับคู่มือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑” เล่มนี้ จนสำเร็จ หวังเป็น อย่างยิ่งว่า หนังสือคู่มือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑” นี้ จักอำนวยประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ของพระภิกษุสามเณร นิสิต และประชาชนที่ใฝ่การศึกษา ได้อย่างดียิ่ง อันจะอำนวยผลต่อความมั่นคงสภาพทางพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

(พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

“คัมภีร์วิสุทธิมรรค” ได้พัฒนาขึ้นมาตามโครงการพัฒนาหนังสือประกอบการศึกษา พระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ของกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อสนองพันธกิจด้านบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อพัฒนาเนื้อหาและสื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกระดับให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทันสมัย (๓) เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับ

“คัมภีร์วิสุทธิมรรค” นี้ เป็นคัมภีร์แปลเป็นภาษาไทย ที่แปลจากคัมภีร์ วิสุทธิมคฺคสฺส นาม ปกรณวิเสสสฺส ปจโม ภาโค, ทุตติโย ภาโค และ ตตติโย ภาโค ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่เป็นภาษาบาลี ซึ่งปัจจุบัน คัมภีร์วิสุทธิมรรค ปกรณวิเสส ภาษาบาลี ทั้ง ๓ ภาค แม่กองบาลีสนามหลวง ใช้เป็นหลักสูตร ชั้นเปรียญธรรม ๘ ประโยค วิชาแปลมคธเป็นไทย และชั้นเปรียญธรรม ๙ ประโยค วิชาแปลไทยเป็นมคธ ในปัจจุบัน

ในการจัดทำต้นฉบับคัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑-๓ แบ่งเป็นภาคละ ๒ เล่ม เพื่อให้เล่มที่แปลเป็นภาษาไทย มีเนื้อหาเหมาะสม กล่าวคือ

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๒

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๒ เล่ม ๑ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๒ เล่ม ๒

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๓ เล่ม ๑ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๓ เล่ม ๒

สำหรับหนังสือ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง ๖ เล่มดังกล่าว อาศัยสำนวนการแปลของหนังสือคัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ และ ภาค ๒ จากสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาเป็นแบบ แล้วปรับสำนวนการแปลของเนื้อหาให้สอดคล้องกับหนังสือหลักสูตร คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาคที่ ๑-๓ ที่ทางแม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดใช้ ในการแปลนั้น ได้ทำเชิงอรรถอธิบายเพิ่มเติมในสำนวนการแปลบางคำเพื่อให้ผู้ใด่ร่ต่อการศึกษานำไปสืบค้น ในพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย และคัมภีร์พระพุทธศาสนา ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอื่น ๆ เช่น อรรถกถาฎีกา และอนุฎีกา โดยได้อ้างเล่ม ข้อ หน้า ให้สืบค้นไว้ ต่อจากนั้น จึงให้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเนื้อหาความถูกต้อง แล้วให้คณะทำงาน กองวิชาการเป็นผู้ตรวจทาน และส่งให้มีคณะบรรณาธิการตรวจสอบเนื้อหาอีกครั้งหนึ่ง จึงจัดพิมพ์

(๘)

สำหรับหนังสือคู่มือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค ๑ เล่ม ๑” นี้ เป็นหลักสูตร ชั้นเปรียญธรรม ๘ ประโยค วิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นเปรียญธรรม ๙ ประโยค วิชาแต่งไทยเป็นมคธ ประกอบด้วยเนื้อหา ๒ นิเทศ คือ (๑) สीलนิเทศ แสดงถึงการรักษาศีลอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น (๒) ฐัตถกนิเทศ แสดงถึงวิธีการบำเพ็ญอุตุงควัตร บำบัดความมักมากในเบาะบางและส่งเสริมศีลให้บริสุทธิ์ผุดผ่อง มีประสิทธิภาพพอที่จะรองรับสมถกัมมัฏฐานต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือคู่มือ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” เล่มนี้ จะยังประโยชน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้หนังสือคู่มือเล่มนี้สำเร็จลงได้ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลาย ทั้งผู้บริหาร ผู้แปล ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสำนวน คณะบรรณาธิการ และท่านผู้ให้การสนับสนุน ด้านการศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งหลาย จงประสบความสำเร็จในธรรมที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้วโดยทั่วกัน และอุทิศในการดำเนินงานจัดทำต้นฉบับบูชาคุณ ท่านพระพุทโธสาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค นี้ และบูรพาจารย์ผู้สืบต่อศาสนธรรม คำสอนมาโดยลำดับ

กองวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พฤศจิกายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
คำนำ	(๗)
ปัญหาพยากรณ์วรรณนา : พรรณนาปัญหาพยากรณ์	๑
พระพุทธรพจน์ในสังยุตตนิกาย : ที่มาของคัมภีร์วิสุทธิมรรค	๑
ปัญหาพยากรณ์	๑
อารัมภกถาของผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค	๓
วิสุทธิหมายเอานิพพาน	๓
วิสุทธิมรรคหมายเอาไตรสิกขา	๓
หัวข้อวิสุทธิมรรคแสดงด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา	๕
[๑] สीलนิตเทศ : ว่าด้วยเรื่องศีล	๙
ปจจนา	๙
วิสันนา	๙
(๑) อะไรชื่อว่าศีล	๙
- สักร ๕ ประการ	๑๐
(๒) ความหมายคำว่าศีล	๑๐
(๓) ลักษณะของศีล	๑๑
(๔) รสของศีล	๑๑
(๕) ผลของศีล	๑๒
(๖) เหตุไถลของศีล	๑๒
(๗) อานิสงส์ของศีล	๑๒
(๘) ประเภทแห่งศีล	๑๔
ทูกะที่ ๒ : ศีล ๒ ประการ หมวดที่ ๒	๑๕
ทูกะที่ ๓ : ศีล ๒ ประการ หมวดที่ ๓	๑๕
ทูกะที่ ๔ : ศีล ๒ ประการ หมวดที่ ๔	๑๖
ทูกะที่ ๕ : ศีล ๒ ประการ หมวดที่ ๕	๑๖
ทูกะที่ ๖ : ศีล ๒ ประการ หมวดที่ ๖	๑๖

(๑๐)

ทูกะที่ ๗ : ศील ๒ ประการหมวดที่ ๗	๑๗
ติกะที่ ๑ : ศील ๓ ประการหมวดที่ ๑	๑๘
ติกะที่ ๒ : ศील ๓ ประการหมวดที่ ๒	๑๘
ติกะที่ ๓ : ศील ๓ ประการหมวดที่ ๓	๑๘
ติกะที่ ๔ : ศील ๓ ประการหมวดที่ ๔	๑๙
ติกะที่ ๕ : ศील ๓ ประการหมวดที่ ๕	๑๙
จตุกกะที่ ๑ : ศील ๔ ประการหมวดที่ ๑	๑๙
จตุกกะที่ ๒ : ศील ๔ ประการหมวดที่ ๒	๒๐
จตุกกะที่ ๓ : ศील ๔ ประการหมวดที่ ๓	๒๑
จตุกกะที่ ๔ : ศील ๔ ประการหมวดที่ ๔	๒๑
(๑) ปาติโมกขสังวรศีล	๒๑
(๒) อินทริยสังวรศีล	๒๑
(๓) อาชีวปาริสุทธิศีล	๒๒
(๔) ปัจจัยสันนิสสิตศีล	๒๒
อธิบายปาติโมกขสังวรศีล	๒๒
- อาจารย์ และ อนาจารย์	๒๒
- โคจร และ อโคจร	๒๓
- อนาจารย์ ๒ ประการ	๒๔
- โคจร ๓ ประการ	๒๕
(๑) อุปนิสสยโคจร	๒๕
(๒) อารักขโคจร	๒๕
(๓) อุปนิพันธโคจร	๒๕
อธิบายปาริสุทธิศีล ๔	๒๖
๑. อินทริยสังวรศีล	๒๖
- พระมหาตีสสเถระผู้ถืออสุภสังขยา	๒๖
๒. อาชีวปาริสุทธิศีล	๒๘
- กุหนานิเทศ : ว่าด้วยการล่อลวง	๒๙
: กุหนวัตถุเกี่ยวกับปัจจัย	๓๐

: กุหนวัตฤเกี่ยวกับการพูดเสียบเคียง	๓๑
: กุหนวัตฤเกี่ยวกับอิริยาบถ	๓๒
- ลปนานิเทศ : ว่าด้วยการเสนอตัว	๓๓
- เนมิตติกตานิเทศ : ว่าด้วยการทำนimit	๓๔
เรื่องภิกษุพูดเสียบเคียงโยมอุปฐายิกา	๓๔
- นิปเปสิกตานิเทศ : ว่าด้วยเป็นผู้ขี้คุณความดีของผู้อื่น	๓๕
- ลาเภณ ลาภิ ชินิศีสนตานิเทศ : ว่าด้วยการต่อลามด้วยลาม	๓๖
๓. อาชีวปารีสุทธิศีล	๓๗
๔. ปัจจยสันนิสสิตศีล	๓๗
แก้คำว่า จีวร	๓๗
แก้คำว่าบิณฑบาต	๓๘
แก้คำว่าเสนาสนะ	๔๑
แก้คำว่าคิลานปัจจยเภสัชขบิรชาร	๔๒
เหตุทำให้ปารีสุทธิศีล ๔ สำเร็จ	๔๔
๑. ปาติโมกขสังวรศีล	๔๔
เรื่องพระเถระถูกโจรจับมัดในดง	๔๔
๒. อินทริยสังวรศีล	๔๕
เรื่องพระวังคีสเถระผู้ข่มสุภัสสญญา	๔๖
เรื่องพระจิตตคุดตเถระผู้สำรวจมัจจุ	๔๗
เรื่องพระมหามิตตเถระผู้รักษาโยมมารดาด้วยสัจจวาจา	๔๘
๓. อาชีวปารีสุทธิศีล	๔๘
เรื่องพระสารีบุตรอาพาธโรคลมในท้อง	๕๐
๔. ปัจจยสันนิสสิตศีล	๕๑
การบริโภค ๔ ประการ	๕๒
สุทธิ ๔ ประการ	๕๒
เรื่องภาคินยสังฆรักขิตสามเณรผู้ฉันสำรวจ	๕๔
ศีล ๕ ประการหมวดที่ ๑	๕๕
เรื่องพระมหาติสสเถระผู้บรรลุอรหัตผลบหลังจากของอุบาสก	๕๖

(๑๒)

เรื่องพระมหาสังฆรักขิตเถระผู้บรรลอรหัตผล	๕๗
เรื่องพระติสสเถระผู้บรรลอรหัตผล	๕๘
เรื่องพระเถระองค์หนึ่งผู้บรรลอรหัตผล	๕๘
ศีล ๕ ประการหมวดที่ ๒	๕๙
ความเศร้าหมองแห่งศีล	๖๒
เมถุนสังโยค ๗ ประการ	๖๒
ความผ่องแผ้วแห่งศีล	๖๔
โทษแห่งศีลวิบัติ	๖๕
สรรเสริญบุคคลผู้มีศีล	๖๙

[๒] รุดงคนิเทศ : ว่าด้วยเรื่องรุดงค์ **๗๑**

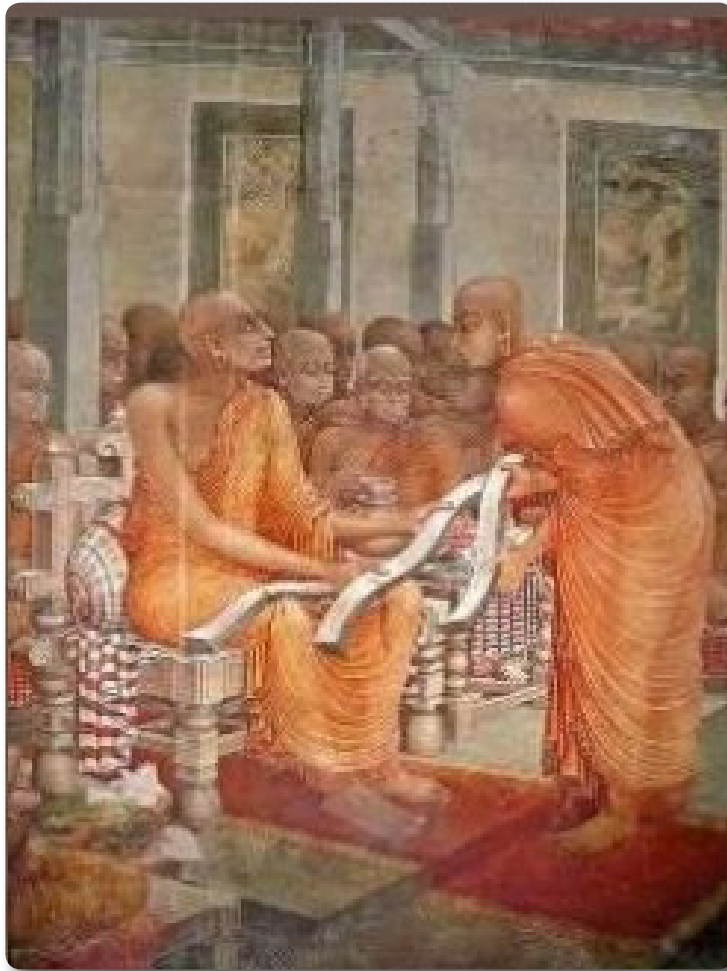
๑. วินิจฉัยรุดงค์โดยอรรถ	๗๒
๒. วินิจฉัยโดยลักษณะเป็นต้น	๗๔
๓. วินิจฉัยโดยการสมาทานและวิธีการปฏิบัติ	๗๔
๑. ปังสุกุลิ๊งคะ : การสมาทานปังสุกุลิ๊งคุดงค์	๗๕
- การปฏิบัติปังสุกุลิ๊งคุดงค์ (ผ้าบังสุกุล ๒๓ ประเภท)	๗๕
- ประเภทปังสุกุลิ๊งคุดงค์	๗๗
- ความขาดปังสุกุลิ๊งคุดงค์	๗๘
- อานิสงส์ปังสุกุลิ๊งคุดงค์	๗๘
- ค่ายกย่องปังสุกุลิ๊งคุดงค์	๗๘
๒. เตจิวริ๊งคะ : การสมาทานเตจิวริ๊งคุดงค์	๗๙
- การปฏิบัติเตจิวริ๊งคุดงค์	๗๙
- ประเภทเตจิวริ๊งคุดงค์	๗๙
- ความขาดเตจิวริ๊งคุดงค์	๘๐
- อานิสงส์เตจิวริ๊งคุดงค์	๘๐
- ค่ายกย่องเตจิวริ๊งคุดงค์	๘๐
๓. ปินทปาติ๊งคะ : การสมาทานปินทปาติ๊งคุดงค์	๘๑
- การปฏิบัติปินทปาติ๊งคุดงค์	๘๑
- ประเภทปินทปาติ๊งคุดงค์	๘๑

- ความขาดป็นทปาติกังคุดงค้	๘๒
- อานิสงส์ป็นทปาติกังคุดงค้	๘๒
- ค่ายกย่องป็นทปาติภิกษุ	๘๒
๔. สปานจาริกังคะ : การสมาทานสปานจาริกังคุดงค้	๘๓
- การปฏิบัติสปานจาริกังคุดงค้	๘๓
- ประเภทสปานจาริกภิกษุ	๘๔
- ความขาดสปานจาริกังคุดงค้	๘๔
- อานิสงส์สปานจาริกังคุดงค้	๘๔
- ค่ายกย่องสปานจาริกภิกษุ	๘๕
๕. เอกาสนิกังคะ : การสมาทานเอกาสนิกังคุดงค้	๘๕
- การปฏิบัติในเอกาสนิกังคุดงค้	๘๕
- ประเภทเอกาสนิกภิกษุ	๘๕
- ความขาดเอกาสนิกังคุดงค้	๘๖
- อานิสงส์เอกาสนิกังคุดงค้	๘๖
- ค่ายกย่องเอกาสนิกภิกษุ	๘๖
๖. ปัตตป็นทิกังคะ : การสมาทานปัตตป็นทิกังคุดงค้	๘๗
- การปฏิบัติปัตตป็นทิกังคุดงค้	๘๗
- ประเภทปัตตป็นทิกภิกษุ	๘๗
- ความขาดปัตตป็นทิกังคุดงค้	๘๗
- อานิสงส์ปัตตป็นทิกังคุดงค้	๘๗
- ค่ายกย่องปัตตป็นทิกภิกษุ	๘๘
๗. ขลุปัจฉาภัตติกังคะ : การสมาทานขลุปัจฉาภัตติกังคุดงค้	๘๘
- การปฏิบัติขลุปัจฉาภัตติกังคุดงค้	๘๘
- ประเภทขลุปัจฉาภัตติภิกษุ	๘๘
- ความขาดขลุปัจฉาภัตติกังคุดงค้	๘๙
- อานิสงส์ขลุปัจฉาภัตติกังคุดงค้	๘๙
- ค่ายกย่องขลุปัจฉาภัตติภิกษุ	๘๙

(๑๔)

๘. อารัญญิกังคะ : การสมาทานอารัญญิกังคุดงค์	๘๙
- การปฏิบัติในอารัญญิกังคุดงค์	๘๙
- วินิจฉัยเรื่องเสนาสนะป่า	๘๙
- ประเภทอารัญญิกิกิษุ	๙๑
- ความขาดอารัญญิกังคุดงค์	๙๑
- อานิสงส์อารัญญิกังคุดงค์	๙๑
- คำยกย่องอารัญญิกิกิษุ	๙๒
๙. รุกขมุลิกังคะ : การสมาทานรุกขมุลิกังคุดงค์	๙๒
- การปฏิบัติรุกขมุลิกังคุดงค์	๙๒
- ประเภทรุกขมุลิกิกิษุ	๙๓
- ความขาดรุกขมุลิกังคุดงค์	๙๓
- อานิสงส์รุกขมุลิกังคุดงค์	๙๓
- คำยกย่องรุกขมุลิกิกิษุ	๙๓
๑๐. อัปโภกาสิกังคะ : การสมาทานอัปโภกาสิกังคุดงค์	๙๔
- การปฏิบัติอัปโภกาสิกังคุดงค์	๙๔
- ประเภทอัปโภกาสิกิกิษุ	๙๕
- ความขาดอัปโภกาสิกังคุดงค์	๙๕
- อานิสงส์อัปโภกาสิกังคุดงค์	๙๕
- คำยกย่องอัปโภกาสิกิกิษุ	๙๕
๑๑. โสสานิกังคะ : การสมาทานโสสานิกังคุดงค์	๙๖
- การปฏิบัติโสสานิกังคุดงค์	๙๖
- ประเภทโสสานิกิกิษุ	๙๗
- ความขาดโสสานิกังคุดงค์	๙๗
- อานิสงส์โสสานิกังคุดงค์	๙๗
- คำยกย่องโสสานิกิกิษุ	๙๗
๑๒. ยถาสันถติกังคะ : การสมาทานยถาสันถติกังคุดงค์	๙๘
- การปฏิบัติยถาสันถติกังคุดงค์	๙๘
- ประเภทยถาสันถติกิกิษุ	๙๘

- ความขาดยถาสันถติกังคุดงค์	๙๘
- อานิสงส์ยถาสันถติกังคุดงค์	๙๙
- ค่ายกย่องยถาสันถติภิกษุ	๙๙
๑๓. เนสัชชีกังคะ : การสมาทานเนสัชชีกังคุดงค์	๙๙
- การปฏิบัติเนสัชชีกังคุดงค์	๙๙
- ประเภทเนสัชชีกภิกษุ	๑๐๐
- ความขาดเนสัชชีกังคุดงค์	๑๐๐
- อานิสงส์เนสัชชีกังคุดงค์	๑๐๐
- ค่ายกย่องเนสัชชีกภิกษุ	๑๐๐
วินิจฉัยคุดงค์โดยกุสลติเกะ	๑๐๑
วินิจฉัยคุดงค์โดยจำแนกคุดาทีศัพท	๑๐๒
- คำว่าคุดะ	๑๐๒
- คำว่าคุดวาทะ	๑๐๒
- คำว่าคุดธรรม	๑๐๒
- คำว่าคุดังคะ	๑๐๓
- คำว่าคุดังคเสวนา	๑๐๓
วินิจฉัยคุดงค์โดยย่อและโดยพิสดาร	๑๐๓
- คุดงค์โดยย่อ	๑๐๓
- คุดงค์โดยพิสดาร	๑๐๔
บรรณานุกรม	๑๐๖
ผู้พัฒนาเนื้อหาวิสุทธิธรรม รศ ปกรณ์วิเสส ภาค ๑ เล่ม ๑	๑๐๘

ภาพพระพุทโธสภาจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรค
<https://www.slideshare.net/Padvee/ss-40850896>